

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

Список использованных источников

1. Дятлов С.А. Электронное правительство: понятие, структура, функции / С.А. Дятлов. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2013. – 286 с.
2. Клевина М.В. Анализ перспектив развития электронного правительства России / М.В. Клевина, С.А. Морозова // Научное сообщество студентов: МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: сб. ст. по мат. XXXV междунар. студ. науч.-практ. конф. № 24(35). URL: [https://sibac.info/archive/meghdis/24\(35\).pdf](https://sibac.info/archive/meghdis/24(35).pdf) (дата обращения: 20.02.2018)
3. Кудайкулова Х.Ш. Электронное правительство в Республике Казахстан // Государственное управление. Электронный вестник. 2017. №11. URL: <http://cvberleninka.ru;article/n/elektronnoe-pravitelstvo-v-respublike-kazahstan> (дата обращения: 14.02.2018).
4. Курносков И.Н. Реализация концепции электронного правительства: новый этап [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://emag.iis.ru/article/infosoc/emag.nsf/ВРА/890b2440d66b70fcc32571780046f577> (дата обращения: 12.02.2018).
5. Кушерев Н.С. Развитие «Электронного правительства» в Казахстане // Право и современные государства. 2017. №2. URL: <http://cvberleninka.ru;article/n/razvitie-elektronno-go-pravitelstva-v-kazahstane> (дата обращения: 14.02.2018).

УДК 882

ДЕРЕКТІ ФИЛЬМ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ КӨРКЕМ ЕРЕКШЕЛІК (ДЕРЕКТІЛІКТІҢ МӘНІ МЕН САЯСИ ШОЛУЛЫҒЫ)

Мұтарбек Ардак

747538444@qq.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Журналистика және саясаттану факультетінің 1 курс магистранты
Ғылыми жетекшісі - Н.О.Омашев

Талқылап келе жатқалы ғасыр болған тақырып болса да, бұл турасындағы талқы әлі күнге бәсендеген емес.

- Деректі фильм шығармашылығының көркемдігімен, назариялық тартысының тартымдылығы неде?

Деректі фильмнің көркемдік ерекшелігін сөз етуде оның атауына берілетін түсініктерден айналып өте алмаймыз. Алайда оның категориялық, түсініктемелік тақырыбы турасында, еліміз іші –сыртындағы кәсіби топтардың айтары сан алуан. Кейбіреулері «деректі фильмде анықтама жоқ» дегенді, ал біреулері «деректі фильм анықтама беруді қажетсіз» дегенді қолдайды. Мұндағы себеп екі түрлі: Бірі әр мелекет пе райондағы кәсіпкерде ежелден ортақ таным жоқ. Екіншіден, техникалық жабдықтардың үздіксіз кемелденуі себепті туындаған үздіксіз өзгерістер. 90 жыл бұрынғысында кескін(сюжет) ғана бар, дыбыс жоқ еді. 40 жыл бұрын камерамен түсірілген кесекінді жолдау уақыты 30 секунд қана болатын. Ал қазіргі кескінмен дыбысты қатар алатын цифрлы камерамен тоқтамастан 1 сағат кескінге түсіруге болады. Өзгермейтін анықтама қалай ғана өзіндік дамуға үйлесе алады? Шынымен де әр ел, әр район, тіпті әр жеке барлығы да өз түсінігіне сай келетін жасампаздық жолымен жүріне болады. Міненкей бұл да ұзақ уақыт бойы, әрекетшілік пен талас тартыстың толастамауына себеп болар.

Анықтамасыз болуының (анықтамаға тоқталмау) еш келеңсіздігі жоқ болуы мүмкін. Алайда, үздіксіз даму үстіндегі деректі фильмнің шығармашылық ерекшелігіне болған танымды тереңдете түсу үшін соңғы 100 жылдан бері қарайғы түрлі өнер топтарының уәкілдік көзқарастарын салыстырып қарау артық етпес. Ұқсамаған пікірлер, ұқсамаған

кезеңдердегі әр өнер топтарының көркемдік қуаттамаларын көрсетеді. Кейбіреулерінің көзқарастары ұқсастау. Кейбіреулері қарама-қарсы, ал кейбіреуінің ықпалы бүгінгі дернекті фильм саласында мүлдем әлсіреген, енді біреулерінің күні бүгінге дейін ықпалы зор болып отыр. Ұқсамаған пікірлердің таламсы күні бүгінге толастаған емес. Барлығы да адамдардың сыни көзқарасына ұшыраған. XX ғасырдың 90 - жылдарының бас шенінде Жапонияның «Гималай қойнауындағы патшалық» деректі фильміндегі шикілік жасауынан туындаған ашық талқыдан кейін, кәсіби қайраткерлер «Анықтамасыздық» ортақ танымды тағы бір рет түйіндеді, әрі «режиссер шектемелікке жол қоюы» сынды талқыға түсерлік жаңа ұғымды жарыққа әкелді. Ал оның басты бағытында оның қолдаушылар көп болды.

Деректі фильмнің мәні онда кесеінделген образдың түсірілімдік (шынайы түсірілім) құны болуында. Бұл құн заттық және адами мәнерлік қос рөлді өз ішіне қамтиды. Ал оның нақты мәндік ерекшеліктері бірнеше жақтан бейнеленеді. Біз бұнда шынайылығы, шығармашылдығы саяси шолулығы турасында сөз қозғауды жөн көрдік. Ұқсамаған тақырып пен стильдегі фильмнің мәлім қырынан алғандағы ерекшелігі әлсіз я күшті болып, ұқсамастықтар өмір сүреді. Шынайылық пен шығармашылық көптеген дәнекер медиалық көркемөнерлік және ғылыми пәндердің ортақ қасиеті. Бұл мақалада біз тек қана фильмнің ең типтік ерекшелігі аталатын тұстарына тоқталамыз.

Деректіліктің мәні мен саяси шолулығы. Саяси шолуға тоқталуымыз жекенің ерігі емес, қайта көптеген деректі фильм жөніндегі ұғым(анықтамалардың) ішінде ең ықпалды болғаны дернекті фильм әуескерлері мен деректі фильм өндірушілердің ауыздарынан тастамайтын (образдандырылған саяси шолу) жарты ғасырға созылған уақыт ішінде еліміз бен Совет одағы секілді елдер бастан ақыр «образдандырылған саяси шолулықты» деректі фильмнің негізгі артықшылығы деп қарады. Әуелі оны дернеті фильмнің анықтамасы деп есептеді. XX ғасырдың 80 – жылдарына келгенде ғана деректі фильм өндірушілер бұған қарсы пікірлерін ортаға салды. Осылайша дернекті фильмнің артықшылығы туралы сөзді оның саяси шолулығынан бастау табиғи үрдіске айналды.

1921 жылы В. В. Ленин халықаралық ақпаратты сараптау барысында кең көлемді хабар-ошар тарататын ақпарат материалдарында лайықты образ болуы, яғни, ондағы информациялар образды саяси шолу болып, ондағы идея Советтік үздік газеттердің ұстанған қағидасына сай болуы керек дейді [1].

Бәлкім ол кездегі ақпарат материалдары мен деректі фильмнің айырмашылығы бүгінгідей айқын емес болған болар, танымдық формация жағынан контрольдеуге баса мән берілген советтік жүйеде Лениннің сөзі аса маңызды аксиомаға айналып, яғни, «ақпараттық деректі фильм образдандырылған саяси шолу» дегенге тұрақтап сонымен бірге социалистік көркемөнер назариясының құрамдас бөлігі қаралып келді. Сол кезденгі дәуір ерекшелігіне сай, бұның ықпалының қаншалықты болғаны айтпаса да белгілі. Осы қорытындының Лениннің әуелгі ойымен сәйкесуі сәйкеспейді, ғылыми ма, жоқпа? –дегенді қоя тұрып бетекі мағынасын ғана алып айтар болсақ, деректі фильмді образдандырылған саяси шолу ретінде қарау оның мазмұны мен формасының алуан түрлілігінен алшақтағандық, оның қоғамдық функциясы да өте мардымсыз болып қалған. Міне осындай анықтаманың кесірінен, неше ондаған жылдар бойы дернекті фильмнің, тақырып аясы тар, формасы қарапайым болу жағдайы өмір сүрді десек ағат айтқан болмаймыз.

Онда оның саяси шолулық қасиетін қалай пайымдауымыз керек? Қызғын саяси мәселеге қарата шолу дегеніміз қоғамдық үгіт күресіндегі «өткір қарулардың» бірі, ондағы дәлелдің шынайы әрі толық болуы саяси шолудың айбаты есепті. Деректі фильмнің тікелей көрінетін образы ең жақсы дәлел екені даусыз. Ал тыңдалатын образдық ерекшелігі «образды сөйлету» екенінде.

Деректі фильмді түсіру өнері объектінің (тұрмыстың) бейнесін қайталай көрсетудей заттық ерекшелікте. Бұл ерекшелігі суретке түсіру арқылы тұрмыстың әуелгі бейнесін заттық тұрғыда қайталай бейнелеу – суретке алудың деректілігі. Көптеген заманауи технологиялар суретке алу, кескінге түсіру техникасына өгерістер ала келді, техника мен көркем өнердің тоғысуынан туған кескінді деректі фильм өнерінде шынайылықтың бар екені даусыз.

Дыбыссыздан дыбысты фильмге, реңсізден реңді фильмге, одан кескеін мен дыбыс қатар алынатын болған барыстарда көріністің дыбыс кескінін қалпына келтіру барған сайын шынайы да әсем болды. Заттық техника жөнінен алғанда осы ерекшелік адами рең беруді үйлесімді түрде жоя алды, басқалай қиыстырылған және қойылымдық көркем өнермен салыстырғанда деректі фильм ең жоғары деңгейде адамдардың «шындықты білу» психиалық қажетін қанағаттандырды (әр түрлі телевизиялық құжатты филтм бағдарламаларында да осындай ерекшелік бар). «Объектив шындықты сөйлету», «көріп есту образды түрде сөйлету» образдық саяси шолу ерекшелігінің заттық негізі. Осы қасиет арқылы ол көрермендердің, көркемөнершілердің, сондай ақ қатысы басшылардық жақсы қабылдауына ие болады, сондықтан да ол, хаманауи таратылым үлгісіндегі жағымды, жағымсыз жағын да көрсетуге де үйлесетін жалпылық қасиетке ие өнер формасына айналды. Сонымен қатар бүгінгі таңда ең сенімді информация тарату медиалық үлгісі деп қаралып киноханалардан көгілдір экранға, одан интернеттік таратылымға шығып, өзінің рөлін барынша сәулелендірді. Мұнда суреттің өзіндік рөл назариясымен «образдың типтік назариясы» арасынағы тартыстың мәнін де ұғыну керек.

«Суреттің өзіндік ролы назариясы» (Яғни «Кескінге алынған кескіндеменің өзіндік ролы назариясы»)) францияның кино назарияшысы андрей. Балзан мен германияның кино назарияшышы чегферлид. Клакаврдың кино назараясы ілімінің негізі.

Балзан кино дегеніміз қатысты Механикалар арқылы шынайы өмірді кескіндейтін өнердеп қарап, оны фотоның жалғасы дейді. Фотоға объектив бейнені түсіреді, оған адам үздіксіз қатыспайды, ол тұсыру техникасының Заттық функциясына баса ман береді, түсірілген бейненің табиғи болуын, тартылған объектінің әуелгі бейнені бейнелеуін көрсетеді. «Киноның пайда болуы кескінге алудың объектілігін уақыт жағынан тіпті кемелдендірді. » ол әуелі: «Барлық көркемөнертүрі адамның қатысуын негізетеді, тек фотоғатұсыруде ғана адамның үздіксіз қатысуын болғызбайтын ұқығымызбар» дегенді баса қуаттады [2].

Клакавр болса «Кино дегеніміз негіздік жақтан алғанда фотоға түсірудің кеңейтілуі», Яғни «Заттық шындықтыңозқалпын табуы», филымде фотоға түсіру сияқты «Сөзсіз заттық шындықты естелікке алып және оны бейнелеу керек», «Кинода тек естелікке алу мен ашық көрсетудей фонкция болуы керек» дейді. Ол деректі кино «Бірден-бір өз өбиектісінің шынайылғын сақтаялатын өнер, сондықтан әр қандай филымның толықтығын бұзатын техникаларды істетуге тыйым сәлукерек» дейді. Бұл дегеніміз заттық ерекшелігін құрметтеп, «Субъектив килігу» мүмкіндігін түбегейлі жоққа шығару [3].

«Суреттің өзіндік ролы назариясының» белсенді мәні: кескінгеәлудің «Қайталай көрсету» ролын баса дәріптеу, тұрмысты объектив шіндығы мен бейнелеп көрсету, шындықтан алшақтап артықша әспеттеуге қарсы тұру ; осы арқылы өрістітүсірумен ұзын көріністің көркемдік өресін қортындылады әрі жоғарлатты. Мұндай объектив естелікке алуды баса дәріптейтін назария батыстың шындықты жазу көркемөнерлік назариясының кино өнеріндегі бейнеленуі, кино филым саласында зор ықпалы бар, әсіресе кейінгі кездегі «Шынайы кино» сынды объективті естелікке алу ағымындағыларға тікелей ықпалы болды.

«Суреттің өзіндік ролы назариясының» ағат тұстары да айқын: фотоға түсіру өнерінің заттық ролын өте ұлғайтып жіберген, адамдарға болған ролында ауызға алғанымен, терістеуі қолдауынан көп ; адами мәдениеттік қатысу мен сырттан ішке өтуді, құбылсытан мәнге өту зәнділығын қағысқалдырған ; кино өнерінің бар техникасын, көңіл көтеру ролын терістеген, сондықтанда көпсінғада ұшырады.

«Суреттің өзіндік ролы назариясының» германияның кино назарияшысы Ейінхаму. Родов пен Совет одағының кино көркемөнершісі Айсынстан қатарлылардың қуаттамасы [4]. Олар киноны тек қана Механикалық физикалық барыс пен реал тұрмыстың көшірмесі деп қарауға айқын қарсы тұрды. Олар кино түсіруде субъективтілік, талғамдылық және жасампаздық қырлары бар деп қарап, киноның реал Тұрмыстан тақырып таңдау, жинақтау, сұрыптау сынды мүмкіндіктері мен қажеттілігі барын дәріптеді. Олар фото дегеніміз нақ объектінің өзі емес, қайта реалдықтан алынған кескін ғана екенін қуаттады. Әуелі фотоға

түсіру бәрісіндегі объектінің талдануы, оның қыры, қашықтығы, жарығы, реңі және оны жуу барысындағы Еңбектердің бәріне автордың (фотографтың) идеясі сіндірілген. Суретке түсіруқағидасын кино мәнінің жоғары төмендігімен өлшеу керексіз, тек қана киноның ерекшелігі мәнінде тану керек. Кино фотоға түсіру үлгісіндегі «Заттық шындықты қалпынша бейнелеу» жәнә субъективсәнәсі жоқ физикалық барыс емес, қайта ұқсамаған жағдайда жасампаздық енгізу, кескінге алу, дыбысқа алу және монтаждау қатарлы тәсілдер арқылы Тұрмыстан тақырып тандап, өңдеп және оған өзінің сезімдік әрлеуімен көзқарасын қосады. Кескіндеудің басты деректілік ерекшелігі оның басқа өнер түрлерінде болмайтын шынайылығында, кино өнерінің түп сипаты образдың озын бейнелеуінде.

«Суреттің өзіндік ролы назариясы» мен «Образдың тыйыптілік назариясы» екеуі де фотография өнерінің деректілік ерекшелігін мойындайды әрі қолдайды, айырмашылығы тек оларды қандай деңгейде бағалап, ондағы кескіннің заттық объектісі мен адамның ролының қандай байланысы барлығында.

Шындығына келгенде деректі филімның заттық ерекшелігі мен адамның қатысын бөліп Қарауға болмайды. Ол «Заводтың қақпасындай» жалаң бейне емес, қайта құрастырылған екінші реткі жасау өнері болмақ. Адамдық фактор кескін алу барысында рол атқарып Қалмастан монтаждауда да тіпті маңызды рол атқарады.

Россоның: «Шынтуайтында нәрселерді көріп тұрған көзіміз емес ; қайта миымызбен жүрегіміз, көз деген тек жарықты өзгерту құралы ғана» [5].

Адамзатта «Көзбен көрген шындық» дейтін тәжірибе бар, оны әуелі ақиқат деп таниды ; ал бүгінгі таңда ғылым көзбен көргеннің бәрі шындық емес екенін дәлелдеуде. Бұл пайымдардың бәрі объектив заттық дүниенің күрделілігін және көз жетер аянында шектемелілігін түсіндіреді, сондықтан кескінге алу мен фотоға түсіруге қарата олардың «Қайталай бейнелеу» қуатын әсерлеуге болмайды. Міне бұдан балзанның «Барлық көркем өнер түрі адамның қатысуын негізетеді, тек фотоғатұсырудеғана адамның үздіксіз қатысуын болғызбайтын ұқығымыз бар» [6] деген қортындысының ғылыми емес екенін аңғарамыз, шындығында, «Кескіндеу» барысында қашанда адамның қатысуын шектей алмаймыз, адам факторы болмаса болмайды.

Есту тындау қасиетінің образдылығынан саяси шолулыққа дейін, зат адамның сәйкесу барысы болады. Заттық ерекшелікті әсірелеп, қоғамдағы адамның қатысуына мән бермеу Механикалық материялизы месептеледі. Қоғамның мүшесі ретіндегі көркем өнершілердің субъектив танымында өздері жасаған дәуірдің таңбасы айқын болады, адамның ролынан айырылса, қайталай көрсету мүмкіне мес болады некөріністі Қана тызу болып мәнге өтпеген дікесептеледі. Заттардың (адам мен іс) іші мен сырты түгелдей алуан түрлілік, көпжақтылық Сипаттарда болады, қай қырының да қайталай бейнелеуі қарапайым болып қалса онда объектив шындықтыңда құны төмендеп қалады.

Деректі филімның тұрмысты бейнелеу артықшылығы оның кейбір беткі көріністер арқылы бай мазмұнды әрі терең ішкі мәнді ашып көрсетуінде. Қандай көріністі деректеу, қандай ішкі мәнді ашып көрсету, әрине адамнің танымы, қызығушылығы мен ойының бұратартар жағына байланысты болады. Заттың объективтілігімен автордың сөбъектив ойы деректі филімның көркемдік ерекшелігінің диалектикалық қарама-қарсылығын туындатады. Көріп есту образында деректілік функциясы мен автордың сөбъектив санасы бірігіп, саяси шолудық ерекшелігін саяси қаруға айналдырады. Кейіннен дамыған шынайы образбен жасалған саяси деректі филімдер, нағыз саяси шолудық ерекшелікті әйгілеген туындылар есептеледі.

Саяси шолудың ерекшелігін жыға тану және одан пайдалану, деректі филімның қоғамдық ролын сәулелендіруде жалпылық сипат алады. Үнемі кездесетін шындық жағдайда, кейбір үздік туындылар мейлі объектив шындықты деректемелік үлгісіндегі болсын әлде тақырыптық бейнелеу үлгісіндегі болсын, тек көрнекті деталдарды (нақтылы іс, кейіпкер) жақсыбыржақты еткен болса, онда оған бағасозқолданбасада, адамдарға астарында жатқан саяси мәнді сезіндеіре алады. Автордың айтпағанын көрермен түсіне алады ; туындыда жоқ бағаны көрерменөзі қоятын болады. Киноның «Дау туғызар» дүниеге айналу себебі, онда

мәнді мазмұн, шынайы суреттеу, түсінуге жеңіл тұжырым, күмәнсіз қортынды және ритым, дара тыныс сынды ерекшеліктер болғандығында. Әрқандай сөзбен суреттеуде кескіндеу тұрғысы және оны жасаудан туындайтын айқындық, шынайлық, тездік болмайды.

Бірнеше ұстаздар деректі фильмның негізгі факторы көрініс арқылы оның нақты мәні туралы тоқталған, негізі Барболсада, деректі фильмның көрсететіні көп көріністердің топтамасы, жасампаздық иесінің саналық топтамасы болған-монтаж техникасын да көрсетеді. Ұқсамаған топтамалар ұқсамаған мәнді бейнелейді. Бұл адамдарға әуелгі жекжорыныстың тағыбырқырын: таяздықпен көп мағыналылығын көрсетеді. Ең тыйыптік мысал, құтырынған нәтсиістер қозғалысының көріністері ұқсамаған топтастыруда мүлдем қарама қайшы нәтижелер көрсетеді. «Бізге соғысамыз» фильмі осы қағидадан пайдаланып, гитілерді мадақтаған мазмұндар арқылы фашизмды сынға алған керемет саяси шолуды жасаған.

Мұндай нәтижелер қоғамдық ұрымтал мәселелерде айырықша көрнектіленген. Міне бұдан саяси шолулық нәтижесінің күшті әлсіздік парқы барын біле аламыз. Саяси шолулық нәтижесі логикалық ойлау мен субъектив сезімнің объектив материалдың әуелгі ерекшелігіне әсер етуінің нәтижесі. Мұндай нәтижелер қоғамдық ұрымтал мәселелерде айырықша көрнектіленген. Міне бұдан саяси шолулық нәтижесінің күшті әлсіздік парқы барын біле аламыз. Саяси шолулық нәтижесі логикалық ойлау мен сөбъектив сезімнің объектив материалдың әуелгі ерекшелігіне әсер етуінің нәтижесі.

20-ғасырдың 50-жылдарында шығыс пен батыстың саяси әскери саласы мен дипломатия саласын дүр сілкінткен саяси шолу фильм «Тыйаудұн қылышы сапарда» да тамаша мысал. Осы 50миноттық реңсіз деректі фильмды германия рухы демократиялық республикасы ақпарат кино жасау орталығы түсіріп жасаған. Фильм ең әуелі әйрықша манге ие тарихи материалдар арқылы 20жыл бұрынғы дүниені дүрсілкінткен Қастандықпен өлтіру делөсін баяндайды.

1934-жылы 10-айда францияның дипломатия министры Луи. Бату мен югославияның патшасы александр I Қастандықпен өлтіріледі, бұл гитілердің «Құрыштай билік ұйтқысын құру» Қастандығының тікелей нәтижесі еді. Гитілер дүниені сұрау үшін, ең әуелі маңайындағы он неше көршы елдерін бағындырды. Францияның дипломатия министры мен югославияның патшасы ең қауіптыары европадағыалсыз елдерді бірігіп нацистергеқарсы тұруға үндеген саясаткерлер еді. Сондықтан гитілер мен гіліін осы екі саясаткерді өлтіретін «Тыйаудұн қылышы» әрекет жоспарын жасап, гліін өзі қолбасшылық етуінде сол кездегі германияның франция да тұратын елшісінің көмекші құрлық әскер офистер Ыханыс. Спейдір дөктөрға атқартады. Ерен Еңбек сіңірген ханыс германия францияны жаулап алған соң айырықша мәртебеге ие болып, париждың ғындан сарайында 600күн тұрып, саяси бұйрық пен қаралар түсіріп, францияхалқының германияға қарсы күрес терін аямай талқандап, еврейлерді барыншақырғындайды. Кейін тағы бесінші топ армаясының ақылшылығына көтеріліп, шығыста Совет одағына шапқындық жасайды. Германия жеңіліп шегіну барысында ол жол бойындағы қыстақтарды, қалашықтар мен заводтарды өртеп күлге айналдыру бұйрығын түсіреді. Бұлардың барлығы күмәнсіз нақты материалдар мен көзі тірі адамдардан алынған сұхбатты дәлелеткен. Ханыс нәтситстерүшін он жыл жанын жалдап, орта кәпитән дәрежесін еншілеп, гитілер оған өзқолымен батыр атағын береді, фашистык германия құлаудан бұрын, ол тағы гитлергеқарсы болған ломор генэрәлға опасыздық жасайды, ханыс қан қарызын аямай арқалаған фашистердің адал мүритіеді.

Егер осы фильм тек қана біртарихи тұлғаны айтқан болса, ондаол тарихи фильм Ғанаболареді. Ал қан қарызын арқалаған тарихи қылмыскердің төрт жұлдызды жоғары офицер шенімен солтүстік атлантика ұйымның европа құрлық әскерінің қолбасшылығына өсуін, одан париждың ғындан сарайына кіреәлуін баяндаған. Туындыда тағы ханыстың қоластындаыстегендердің атымен достарын ашық айтқан, олардафедрациялық германияның әуе әскери қолбасшысы, теңіз әскери қолбасшысы жәнеде саяси экономика саласындағы маңызды орындар мен әскери қару жарақ шонжарлары болып жалпы 20шақты адам болған. Олар бәрібірниетбіртілектөбөліп, ірге кеңейтіп соғыс ашуға дайын тұрған. Осылайша

туындының саяси шолулық деңгейі барынша сәулеленген.

Саяси шолулық дегеніміз саяси фильмге барабар емес, оның қоғамдық функциясы астарлы шенеу, үндемей әйгілеу, бұл арнайылық ерекшелік. Яғни «Кескіндеудің өзіндігі» ын «Саяси шолу» бейнесінде бейнелеуге де болады, деректі фильмде саяси шолулық ерекшелік болады деуге болады, бұл мақтау әрі жалпылық. Сондықтан саяси фильм деректі фильмның маңызды көркемөнер формасының біріне айналды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Рын иуан, дың голи. Әлем деректі фильм тарихы, пикиң: қытай ақпарат баспасы, 1999
2. Andre bazin. фильм дегеніміз. Пикиң, қытай фильм баспасы, 1987
3. Siegfried Krakauer. the character of the movie - the restoration of material reality, пикиң, қтай фильм баспасы, 1981
4. Рын иуан, дың голи. Әлем деректі фильм тарихы, пикиң: қытай ақпарат баспасы, 1999
5. Zhu ying. деректі фильм өндірісі, пикиң, қытай халық баспасы, 2015
6. Andre bazin. фильм дегеніміз. Пикиң, қытай фильм баспасы, 1987

УДК 882

РЫМҒАЛИ НҰРҒАЛИ – ӘДЕБИЕТ СЫНШЫСЫ

Ниязов Мұхтар Мәуленұлы,

Mukhtar_niyaz@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ филология факультетінің

2 курс магистранты, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Қ.Қ. Алпысбаев

Рымғали Нұрғали туралы бірқатар әдебиеттер бар болғанымен, оның жалпы шығармашылығын зерттеу енді басталды. Әдебиеттанушы Р.Нұрғалидың шығармашылық қызметін жүйелеу мен сараптауды қажет ететін салалары баршылық. Соның бірі - әдеби сыны. Әдебиеттанудың ғана емес, Рымғали Нұрғалиұлы Нұрғали әдеби сынның да шекарасын кеңейтті.

Рымғали Нұрғали сыни пікірдің негізінен, субъективтілікке, мәтінді өзінше түсінуге әкелетін, жұмбақтарды, эмоциялық-жұмыстарды қабылдауға негізделгеніне сендіреді. Ғылым осыған байланысты, сын тұрғысынан басым элемент ретінде ол бейнелі және көркем ойлауды анықтады. «Ғылымнан айырмашылығы сыншы сынақтан өтпейді. Әдеби-сыни мәтіндерді жазғанда, шабыт пен түйсігі маңызды рөл атқарады» [1,39-б]. Осылайша, Р.Нұрғалиұлы сынның өзіндік көркем шығармашылық түрін анықтап, сынға қоғамдық өмірдің басымдығы ретінде қалыптасқан құбылыс ретінде қарайды. Оның пікірінше, сын және журналистика жалпы функцияларға ие, мысалы, білім беру, қоғамдық пікірді қалыптастыру функциясы туралы пікірлері орнықты. Сынның елдің әлеуметтік-саяси өміріндегі орны мен рөлін де орынды бағалаған сыншы сынға өзіндік шығармашылық қызмет түрі ретінде толымды анықтама береді.

Р. Нұрғалидың «Айдын» монографиясында қазақ драматургиясының жанрлық жүйесін саралап, осы саладағы негізгі көркемдік-эстетикалық ізденістерді зерттесе, «Драма өнері» ғылыми еңбегінде драматургия саласындағы көп жылғы еңбегінің қорытындысы ретінде қазақ драматургиясының төркіні мен түрлерін, көркемдігін жіті зерттеген сыншы теориялық тұрғыдан орынды тұжырымдар айтқанын көреміз. «Қазақ әдебиетінің алтын ғасыры» кітабы Рымғали Нұрғалиұлының XX ғасырдағы қазақ әдебиетінің алып тұлғалары шығармашылығын зерттеуге арналған. Сыншы Алаш арыстарының Алаш қозғалысына қатысуын, олардың басым көпшілігі ұлт мүддесіне арналған күнделікті аршынды іс,